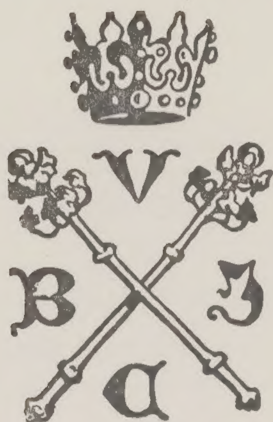

Bibliotece Obserwatorii Krakow.

D Żebrawski

De Computo Gregoriano,

Seu

Stylo novo,

DISSERTATIO,

Dn. ÆGIDII STRAUCHII, SS. Theolog. quondam Lic. & Mathem. Professoris Witteberg.

§. I.

KAlendarium Vetus, quod Julius Cæsar, usus ministeriô Sosigenis Ægyptii, primùm proposuit, Christiani verò Festorum annotatione & literarum Dominicalium inventione, in usum Ecclesiasticum interpolârunt, successu temporis magna contraxisse vitia, nemo motus corporum cœlestium gnarus dubitare ampliùs potest. Primò enim falsò supponebatur annum solarem Tropicum esse præcisè 365. Dierum, & 6. Horarum, atq; ideò Solem lustri Juliani spatiô, quod est 1461. dierum, periodum suam quater absolvere, quæ hypothesis annuatim Solaris motus ratiocinia 11. I. 5. II. excedebat, cùm illa nonnisi 365. dierum summam, 5. Hor. 48. I. 55. II. ex accurato Nobiliss. Tychonis & Longomont. calculo, exhibeant. Factô hôc erroris multiplicis fundamentô, non poterant non, quæ isti innitebantur, ruinosa esse, id est, æquinoctia & solstitia, stata & perpetua in Kalendario Juliano tempora nequaquam retinere, quin potiùs anticipare quotannis oportet, quæ anticipatio, elapsis singulis 130. annis ferè, dies æquinoctiales & solstitiales immutat prorsus, ut vanissimè persuasus fuerit Sosigenes, Kalendis Januariis solstitium brumale omnibus seculis futurum esse, quemadmodum Poëta hanc Sosigenis sententiam explicat, quando canit lib. I. Fastor. v. 163.

Bruma novi prima est, veterisque novissima Solis;
Principium capiunt Phœbus & annus idem.

Neque veritati litârunt veteres, quando Computum Paschalem ordinaturi, principii locô habuerunt: Æquinoctium, quod Concilii Nicæni tempore in XXI. Martii die hæsisse dicitur, eô loci perpetuò mansurum esse, quæ certè falsissima hypothesis fuit, sive quod Patres Synodi discrimen inter annum cœlestem & politicum omninò nesciverint, sive quod posteritas exiguam differentiam, sed quæ longioris temporis lapsu, magna evadit, liberaliter neglexerit. Cæterùm ad excusandos veteres facere videtur, quod non ut fidei dogma computum Paschalem proposuerint, sed ut decretum Ecclesiasticum, probabilitate non carens. Indicat hoc Athanasius, *quando in Libro de Symbolo ait:* In negotio Paschatos placuit Patribus ut adderetur VISUM EST, ut omnes obtemperarent. De fide verò non scripserunt, visum est, sed: AD ISTUM MODUM CREDIT CATHOLICA ECCLESIA, & statim ipsa confessio credendi adjuncta est, ut ostenderent, eam non esse novam sententiam, sed Apostolicam, & ea, quæ scripsissent, non esse sua inventa, sed Apostolorum documenta.

§. II. *Uti solaris anni quantitas vitiosè à veteribus æstimata est, ita non minùs lunari motui, per hypotheses suas, vim fecerunt, dum & sibi*

sibi & aliis persuaserunt, Ἐννεαδεκαετηρίδος *seu Cycli lunaris commoditatem hanc esse, quod ejus ope harmonia solaris & lunaris anni exactè perfici & absolvi queat, ita quidem, ut XII. Cycli lunaris anni communes intelligantur, reliqui septem embolimæi, seu conjunctim 235. Lunationes comprehendant. In quo negotio denuò errârunt Computistæ veteres, & cum plerique sacra obierint munia, cœlestis pietatis peritiores fuerunt, quàm astrorum motûs. Etiamsi enim solaris annus 365. dierum, & 6. horarum spatio præcisè finiretur, (quod falsum esse jam anteà dixi) nondum tamen cum veritate conveniret axioma hoc; Novendecim anni Solares æquantur 235. Lunationibus, seu 19. annis Lunæ solaribus. Nam è solarium annorum resolutione patet, summam provenire 6939. dierum & 18. horar. Mensis autem lunaris, cùm è Tychonis demonstratione sit 29. dier. 12. Horar. 44. I. 3. II. 9. III. exhibebunt 235. Lunationes non nisi 6939. Dies 16. Hor. 32. I. 20. II. 15III. Unde denuò apparet, priorem summam excedere posteriorem 1. H. 27I. 39II. 45III. ob quam differentiam oportet novilunia & plenilunia à pristinis terminis recessisse.*

§. III. *Quare cum neque Æquinoctium vernum XXI. Martii Die accideret ampliùs, neque termini Paschales, quos numeris Cycli lunaris prisca ætas adscripsit, decimam quartam Lunam monstrarent, & ob has causas Pascha Christianorum, contra Canones Concilii Nicæni, non proximâ Dominicâ post Plenilunium Paschale, sed sæpè in secundo mense anni Ecclesiastici celebraretur, de emendatione tantorum errorum, qui nunc in oculos omnium incurrebant, proximis ab hoc seculis, cogitari cæptum est. Nam* Isaacus Argyrus *(quem seculô undecimô à Nativitate Christi scripsisse* Johannes Gerhardus Vossius è Clavio & Blancano *adversus historicam veritatem refert, cùm è propriis Argyri verbis satis appareat, eundem in seculo decimo tertio scripsisse) vitia Paschalis methodi satis animadvertit, unde in suo ad Oeneoten D. Andronicum edito libello, passim & imprimis c. XVI. disertè monet, Pascha nonnunquam ab exacta regula ideò deficere, quod Luna ad eundem locum per decem & novem annos Romanos reditus, non exactè assumptus sit. Imò Æquinoctiorum quoque anticipatio Argyrum non latebat, uti id ex iis, quæ in eodem capite leguntur, innotescit :* Est & alius casus, *ait* (quanquàm hoc quidem raró accidat,) propter verni æquinoctii luxationem. Retrò enim progreditur & ipsum quoque post conversiones annorum, propter eam causam, quam dicemus, quæ ita habet : Solem intervallô 365. dierum & quadrantis, ab eodem puncto ad idem reverti pinguius acceptum est, (παχυμερέστερον εἴρηται) secundum verò subtilem rationem aliquâ diei portione mi-

 nus

nus, ut quidem Ptolemæus in Compositio. e ait, trecentesima; ut autem Persarum Mathematici & nos, Solstitium per plures dies observantes, deprehendimus portionem illam majorem ducentesimâ parte, quam quidem à diebus 365. & quadrante auferre oporteat &c. *Hactenus Argyrus, ante quem Computi vulgaris vitium animadvertisse* Nicephorum Gregoram, *ipsemet autor est, citans ejusdem librum quendam, eruditione plenum, ob quem Nicephorus in populo & in conspectu Imperatoris, ac ipsius Senatus, & lectissimorum Ecclesiæ virorum, ab omnibus laudatus sit. Cæterùm errores, quibus tunc scatebat Kalendarium, corrigere velle, res altioris indaginis visa est, & Argyrus quidem vitia vitiis compensare docuit, uti id è propriis Autoris verbis, quibus consilium suum explicat, satis elucet. Conf.* Petav. Variar. Lect. lib. VIII. c. X.

§. IV. *Neque verò Græci Scriptores tantùm ante aliquot Secula Computi vulgaris vitia taxare cœperunt, sed & ii, qui in Occidente erant, correctionem quandam corrupti Kalendarii optârunt. Floruit enim circa annum Christi 1233. Anglus quidam, ex oppido Eboracensi* Holiwod, *quod nunc* Holifax *appellatur, oriundus, & communiter* Johannes de Sacrobusto *vel* Sacrobosco *dictus, qui editô Computô Ecclesiasticô Kalendarii veteris multiplices nævos satis detexit. Similiter* Johannes de Saxonia *de hujusmodi erroribus multa monuit, ut de aliorum Scriptorum, qui iisdem floruerunt seculis, sed quorum scripta edacitate temporis consumpta sunt, laboribus, in præsenti non dicamus.*

§. V. *Tandem ingravescentibus in dies Computi Juliani vitiis, in Conciliis de hoc negotio eruditi agere cœperunt. Nam in Synodo Constantiensi annô Christi 1414.* Petrus de Alliaco Archiepiscopus Cameracensis & Cardinalis, *de emendatione Kalendarii egisse dicitur, sequenti correctionis modô propositô: Cùm æquinoctium vernum, quod tempore Concilii Nicæni in XXI. Martii die hæserat, pervenisset ad XII. diem Martii, consultum putavit, æquinoctium in XII. Martii figere, ita ut mensis primus Ecclesiasticus seu Paschalis is in posterum haberetur, cujus novilunium proximum esset huic XII. diei. Actum de hac re fuisse statim ab initio Concilii, referunt, & persuasisse Cardinalem Johanni XXIII. Pontifici, nec non aliis Episcopis, quòd Bulla & Decretum de mutando Kalendario editum fuerit, cujus exemplum adhuc hodie Cameraci asservari dicitur. Sed cùm scelestissimus Pontifex tempore ejusdem Concilii fugâ sibi consuluerit & ab officio tandem remotus fuerit, turbulentô hôc rerum statû correctio Kalendarii omissa est. Habitum est paulo post Constantiense, Concilium Basileense, sub Eugenio IV. Pontif. circa annum Christi 1431. atque in eodem denuò de correctione Kalendarii consultârunt, rem strenuè agente* Nicolaô de Cusa

Brixien-

Brixiense Episcopô & E. R. Cardinale titulô S. Petri ad vincula; *Sed nec ibi, ob dissensum Episcoporum, in correctionis modo determinando, negotium hoc expediri potuit. Itaque* Sixtus IV. *(errore enim vocatio hæc tribuitur Innocentio VIII. apud Thuan. lib. LXXV.) denuò de correctione cogitavit, ejusdemque gratiâ celeberrimum Mathematicum* Joannem, *cognomentô* Mullerum, *ex oppido Franconiæ, Orientalisve Franciæ, cui Regius Mons nomen, oriundum, & vulgò* Regiomontanum *dictum, Romam vocavit. quem priusquàm adveniret, designavit Ratisponæ Episcopum, quò ad obsequium in Kalendarii reformatione præstandum, de aliis Mathmaticis operibus tunc solicitum, eò magis pelliceret. Nec frustratus forsitan à spe fuisset Pontifex, nisi præmatura Regiomontani mors antevertisset Computi corrigendi curas; nondum enim annô integrô Romæ conversatus, ab invidis quibusdam, & inprimis Trapezuntii filiis, veneni potu extinctus est. Quod accidit, si* Clar. Gerardo Joh. Vossio, *de Scient. Mathem. XXXV. §. 45. credimus, annô Christi 1469. ætatis XXXIII. si verò* Petro Gassendo *habenda est fides, anno Christi 1476. ætatis XLI.*

§. VI. *Dilatam toties ergo Kalendarii correctionem in seculo proximo, non minori vehementiâ, quàm anteà factum est, urserunt quidam. Nam in Concilio Lateranensi sub Julio II. & Leone X. ab anno 1512. usque ad annum 1517. celebrato, de emendatione Kalendarii iterum actum est. Eô enim tempore* Paulus Middelburgensis, Episcopus Forosemproniensis *Paulinas suas de Paschate agentes edidit, insimul præstantissimum ejus seculi Astronomum* Nicolaum Copernicum Torunensem Borussum, *ad accuratas Solis & Lunæ observationes in usum correctionis Kalendarii instituendas, vehementer admonuit. A quo tempore Copernicus Luminarium motibus observandis impensè attendit, ut ipse scribit in præfatione Revolutionum suarum ad Leonem X. Similiter* Stöfflerius *testatur, innumeros tunc fuisse, quos Kalendarii emendatio habuerit anxios, quando Prop. 39. inquit:* Paucis decursis annis plures celeberrimi Theologi & Mathematici, quorum nomina partim me latent, & plures paginas absumerent, ad Lateranense Concilium de vera Paschæ celebratione & Calendarii emendatione luculentissimè scripserunt.

§. VII. *Sed nec* B. Luthero, *concertatio illa de Paschatos legitimo tempore fuit incognita, unde in Tractatum, quem annô 1539. edidit, sub titulo* Von den *Conciliis* und Kirchen/ *& Jenenses Tomo VII. Germ. inseruerunt prolixè de hoc negotio suam exponit sententiam, quam è propriis Theandri verbis didicisse fortassis neminem pigebit:* Es ist von den hölzern Articfeln des *Concilii Nicæni* ein Glötzlein bißher glimmend bliben / nemlich vom Ostertage / denselben Artickel halten wir doch (wie uns die

Mathematici oder *Astronomi* überweisen/) auch nicht gantz recht / weil der Gleichtag oder *Æquinoctium* zu unser Zeit weit anders stehet/ weder zu jener Zeit/ und unsere Ostern offt zu spat im Jahr gehalten würden. Es ist vor Zeiten flugs nach den Aposteln der Zanck angangen über den Ostertage ꝛc. *Recenset deinceps disputationes Orientalium & Occidentalium, & subjungit:* Darum must sich *Constantinus* dieser Sachen auch annehmen und helffen schlichten im *Concilio,* und schrieb aus/ daß man das Osterfest solte in aller Welt gleich halten/ *lege Tripart. lib. IX. c. XXXVIII. pulcherrima.* Jetzt dürffts wohl wiederum einer *Reformation,* daß der Calender *corrigirt* und die Ostern zurecht gerücket würden; Aber das soll niemand thun / dann die hohen Majestäten/ Käyser und Könige/ die müsten einträchtiglich zugleich ein Gebot lassen in alle Welt ausgehen / auff welche Zeit man solte den Ostertag hinfort halten. Sonst wo es ein Land ohne das ander anfinge / und die weltlichen Händel/ als Jahrmärcke/ Messe/ und andere Geschäfften/ nach dem jetzigen Ostertage sich richten / möchten die Leute desselben Landes zu unrechter Zeit kommen / und würde eine wüste Zerrüttung und Verwirrung werden/ in allen Sachen. Es wäre wohl fein/ auch leicht zu thun/ wo es die hohen Majestäten thun wolten / weil es bereit alles fein abgearbeitet ist/ durch die *Astromonos*, und allein am Ausschreiben oder Gebot feilet. Indes halten wir das glimmend Höltzlein von *Nicæno Concilio*, daß der Ostertag auff einen Sontag bleibt/ es schückele dieweil die Zeit wie sie kan/ dann sie heissen es *Festa mobilia*; Ich heisse sie Schückelfest/ da Jährlich der Ostertag mit seinen anhängenden Festen sich endert/ jetzt frühe/ jetzt spat ins Jahr kommt / und auff keinen gewissen Tag/ wie die andern Feste bleibet. Es kommt solches Schückeln der Feste daher/ daß die alten Vätter flugs im Anfang wolten den Ostertag haben um die Zeit von Mose gestifftet/ nemlich im vollen Mond Mertz/ nebenst dem Gleichtag oder *Æquinoctio,* und wolten doch auch nicht gar Jüdentzen/ oder mit den Jüden auff den Vollmond die Ostern halten/ sondern liessen als Christen / in deme das Gesetz Mosi fahren / und nahmen den Sonntag nach dem Vollenmond Mertzen. Also ists geschehen im nähest vergangenen Jahr 1538. haben die Jüden ihre Ostern gehalten/ am Sonnabend nach *Invocavit,* wie es unsere Kirche nennet/ das ist wohl fünff Wochen zuvor/ ehe dañ wir unsere Ostern haben gehalten. Solches lachen nun die Jüden/ und spotten uns Christen/ als die wir nicht recht/ auch nicht wissen recht die Ostern zu halten/ stärcken sich damit in ihren Unglauben; das verdreust denn nun die unsern/ und wolten den Calender gerne *corrigirt* sehen

hen

hen von den hohen Majestäten/ weil es ohn derselben Zuthun nicht möglich/ vielweniger zu rathen ist. Es ist aber meines Erachtens/ derohalben geschehen/ wie Christus spricht/ *Matth. IX. 16.* Wo man einen alten Rock mit neuem Tuch flickt/ da wird der Riß ärger/ und wo man Most in alte böse Fasse thut/ da zuspringen die alten Reiffe/ und wird der Most verschüttet. Sie wollen vom alten Gesetz Mosi ein Stück behalten/ nemlich/ daß man den Vollmond im Mertz solt achten/ das ist der alte Rock; darnach wollen sie nicht denselben Vollmonds-Tag (als Christen durch Christum/ vom Gesetz Mosi gefreyet) unterworffen seyn/ sondern den folgenden Sonntag dafür haben/ das ist der neue Lappe auff den alten Rock. Darum hat der ewige Hadder und das ewige Schückeln biß daher soviel Wesen gemacht in der Kirchen/ und muß es machen biß an der Welt Ende/ daß der Bücher kein Mas noch Ende hat können seyn. Das hat Christus aus sondern Ursachen also verhängt und gehen lassen/ als der immerdar seine Macht in den Schwachen beweiset/ und uns lehret erkennen unsere Schwachheit. Wieviel besser hätten sie das Gesetz Mosi vom Osterfest gantz und gar todt lassen seyn/ und nichts von dem alten Rock behalten: Denn Christus/ auff den es gerichtet war/ hats durch sein Leiden und Aufferstehen rein auffgehaben/ getödtet und begraben ewiglich/ den Vorhang im Tempel zurissen/ und hernach Jerusalem mit Priesterthum/ Fürstenthum/ Gesetz und alles zubrochen und zerstöret. Dafür solten sie den Tag des Leidens/ des Grabes und Aufferstehens nach der Sonnenlauff gerechnet/ gemercket/ und in den Calender auff gewissen Tag gesetzet haben/ mit dem Christtage/ Neuen Jahre/ der Heiligen Könige/ Liechtmesse und *Annunciationis Mariæ*, S. Johannis und anderer mehr Festen/ die sie gewis nicht Schückel-Feste heissen/ so hätte man Jährlich gewiß gewust/ wann der Ostertag und die dran hangen/ kommen müsten/ ohne solche grosse Mühe und *Disputation*, &c. Und ob man fürgebe weil der Gleichtag oder *Æquinoctium*, wie die *Astronomi* weisen/ seines Orts gehet/ aber die Jahre im Calender zu langsam und nicht gleich mit einkommen/ und dasselbe je länger je mehr/ würde der Gleichtag je länger je ferner von den bestimmten Tage der Ostern kommen/ wie er denn je länger je ferner von Philippi und Jacobi und andern Festen kommt. Was fragen wir Christen darnach? Wenn gleich unsere Ostern um Philippi und Jacobi kämen/ (welches doch für der Welt Ende nicht geschehen wird/ wie ich hoffe) und noch weiter/ halten wir doch alle Tage Ostern mit der Predigt und Glauben von Christo/ rc. Aber das ist nun längst und von Anfang versäumet/ daß

wir

wir solches nicht können anrichten/ weil es die Vätter nicht gethan haben / der alte Rock ist immer mit blieben/ sammt seinem grossen Riß; so mag er nun fort auch also bleiben/ bis an den jüngsten Tag. Es ist doch nun auff der Neige; denn/ hat der alte Rock bey 1400. Jahren sich lassen flicken und reissen/ so mag er sich vollend auch lassen flicken noch ein hundert Jahr/ denn ich hoffe' es soll alles schier ein Ende haben: und haben die Ostern nun bey 1400. Jahren geschückelt/ so mögen sie fortan die übrige kurtze Zeit auch schückeln/ weil doch niemand darzu thun will; und die es gern wolten/ nicht thun können. Solch weitläufftig und unnöthig Geschwätz thue ich allein darum/ daß ich meine Meinung damit will angezeiget haben/ ob etliche Rotten sich mit der Zeit würden aus eigner Thurst unterstehen/ das Osterfest anders zu rücken / weder wir jetzt halten. Und ich halte wo die Wiedertauffer so gelehrt wären gewesen in der *Astronomina*, daß sie solches verstanden hätten / währen sie mit dem Kopff hindurch gefahren/ und hätten (wie der Rotten Art ist) auch etwas Neues wollen in der Welt auffbringen/ und den Ostertag anders/ denn alle Welt halten: aber weil es ungelehrte Leute in den Künsten gewesen/ hat sie der Teuffel zu solchen *Instrument* oder Werckzeug nicht brauchen können. Darum ist das mein Rath/ man soll das Osterfest lassen/ gehen und halten/ wie es jetzt gehet und gehalten wird/ und den alten Rock lassen flicken und reissen (wie gesagt) und das Osterfest schückeln hin und her/ biß an den Jüngsten-Tag/ oder biß es die Monarchen einträchtiglich und zu gleich endern/ angesehen diese Ursache/ etc.

§. VIII. *Cæterùm continuatis litibus, & de Kalendario veteri querimoniis, in Concilio Tridentino iterum de hoc negotiô actum est*, Petrô Pitatô Veronensi, *præter innumeros alios, sententiam suam Concilio exponente. Meminit hujus Pitati* Conradus Gesnerus *in Biblioth. univers. atque de eodem refert, quod ediderit Almanach Novum, superadditis annis V. supra ultimas hactenus editas Joann. Stœfleri Ephemerides, &c. Quâ occasione Pontificii negotium, quod ad universum Romanum Imperium & Reges Christianos spectabat, uni Pontifici commiserunt, decernentes* Seß. XXV. *Breviarii emendationem solius Romani Pontificis judiciô atque auctoritate terminandam & evulgandam esse. Duo autem in Breviario corrigenda videbantur, uti ipsemet Gregor. XIII. in Bulla sua perhibet; unum, preces, laudesque divinas, festis, profestisque diebus persolvendas, complectebatur; alterum pertinebat ad annuos Paschæ, festorumque ex eo pendentium, recursus, Solis & Lunæ motu metiendos. Neutrum horum emendavit Pius IV. Pontifex R. cui in fine Concilii, Cardinalis à Lotharingiâ acclamavit:* Beatissimo Pio Papæ, & Domino nostro, sanctæ universalis Ecclesiæ Pontifici,

ci, multi anni & æterna memoria! *impius enim Pontifex tantùm in voluptates pronus fuit, quæ ipsi supremum diem accelerârunt, juxta proverbium, quod teste* Thuanô, *Lib. XXIX. ad annum 1565. de Pontifice dictum est:* Per eandem partem corporis animam profudit Pius, per quam acceperat. *Hujus autem Successor Pius V. priorem saltem Breviarii partem emendavit, quô factò hujusmodi encomium, teste Platinâ, promeritus est, ut inter tres Pontificum classes, in optimo ponendus judicetur, nempe &* Sanctissimus & prudentissimus *fuerit.*

§. IX. *Tandem itaque Gregorius XIII. Pontifex Romanus seriò de Emendatione Kalendarii cogitare cœpit; Sicut enim is annô 1572. Pontificatum adeptus, primis Episcopatus sui annis bello Turcico intentus fuerat, ita animum ad emendationem Kalendarii simul adjecit, & convocatis quàmplurimis, qui Astronomiæ scientià hactenus inclaruerant, per decem annos eosdem liberaliter aluit; Hi omnes à Clavio in præfat. Tomo V. Operum præmissa viri gravissimi & Doctissimi vocantur, credo, quòd inter gravissimos & doctissimos Clavius quoque computari voluerit: Nam ejus præsertim humeris incumbebat Kalendarii correctio, uti* Paulus Guldin. *scribit, p. 344. Itaque hi ipsi Paterculi ovis, à Lilio quodam suppositis incubantes, tandem annô 1577. fœtum ediderunt, quem sub nomine hoc:* Compendium restituendi Kalendarii, *ad omnes Reges, Principes & Academias Catholicam Religionem, quam vocant, amplectentes, miserunt. Placet de hoc ipso negotio Gregorium XIII. Historiam correctionis pertexentem, audire.* Allatus est nobis Liber, *(verba sunt Pontificis)* à Dilecto filio Antonio Lilio Artium & Medicinæ Doctore, quem quondam Aloysius, ejus germanus frater conscripserat, in quo per novum quendam Epactarum Cyclum ab eo excogitatum, & ad certam ipsius aurei numeri normam directum, atque ad quamcunque Anni Solaris magnitudinem accommodatum, omnia quæ in Calendario collapsa sunt, constanti ratione, & seculis omnibus duratura, sic restitui posse ostendit, ut Calendarium ipsum, nulli unquam mutationi imposterum expositum esse videatur. Novam hanc restituendi Calendarii rationem exiguô volumine comprehensam ad Christianos Principes, celebrioresque universitates paucos ante annos misimus, ut res, quæ omnium communis est, communi etiam omnium consiliô perficeretur; illi cùm, quæ maximè optabamus, concordes respondissent, eorum nos omnium consensione adducti, viros ad Calendarii emendationem adhibuimus in alma Urbe harum rerum peritissimos, quos longè antè ex primariis Christiani Orbis nationibus delegeramus: si cùm multum temporis & diligentiæ ad eam lucubrationem adhibuissent, & Cyclos tàm veterum, quàm recentio-

rum undique conquisitos, ac diligentissimè perpensos inter se contulissent, suô & doctorum hominum, qui de ea re scripserunt, judiciô hunc præ cæteris elegerunt Epactarum Cyclum, cui nonnulla etiam adjecerunt, quæ ex accurata circumspectione visa sunt ad Calendarii perfectionem maximè pertinere. *Habemus Kalendarii auctorem Lilium, (quem Platina Lælium vocat) à quo Kalendarium ipsum Lilianum vulgò dicitur.*

§. X. *Correctionis autem in Kalendario institutæ artificia hæc ferè sunt: Primò restituere conabantur Æquinoctium vernum ad pristinum, quem Concilii Nicæni tempore occupaverat, terminum, XXI. nempe Martii diem, quod ut ritè fieret, decem dies, inter quartum & decimum quintum Octobris diem, anno 1582. eximendos esse, censebant Computistæ novi. Quare autem in Octobrem adeò sævierint Patерculi, inculpató sarcasmô explicat quidam:* Aus den October haben sie die Tage auff einmahl genommen/ weil in demselbigen Monat etliche Heiligen mangeln / oder auch etliche gefunden werden/ die man wohl einmahl überhüpffen / und unverehret weg *passiren* lassen möchte. Ob aber dieselben Heiligen allerdings mit dem Bapst noch heutiges Tages zu frieden seyn/wird er in seiner hinfahrt von ihnen *oraliter & personaliter* vermercket haben. Wo es ehrliche Heiligen seynd/ glaube ich nicht / daß sie es haben ungerochen gelassen. Man gebe Ehre / dem die Ehre gebührt/ und niemand lässet sich gerne unter die Banck stossen.

§. XI. *Quia verò metuendum fuisset, ne Æquinoctium, successu temporis denuò à XII. Kal. April. dimoveretur, sequentem cautionem Pontifex adhibuit:* Ne in posterum à XII. Kal. Aprilis, Æquinoctium recedat, statuimus Bis sextum quartô quôque annô, (ut mos est) continuari debere: præterquàm in centesimis annis: qui quamvis bissextiles antea semper fuerint, qualem etiam esse volumus annum 1600 post eum tamen, qui deinceps consequentur, centesimi non omnes bissextiles sint, sed in quadringentis quibusque annis primi quique tres centesimi sine Bissexto transigantur, quartus verò quisque centesimus bissextilis sit, ita ut Annus 1700. 1800. 1900. bissextilés non sint. Annô verò 2000. more consuetô dies bis sextus intercaletur, Februariô dies 29. continente, idemque ordo intermittendi, intercalandique Bis sextum diem in quadringentis quibusque annis perpetuò conservetur.

§. XII. *Exemptione dierum X. ex anno 1582. & tridui è quadringentis quibusvis annis subsequentibus, non potuit non Cyclus Solaris cum adscriptis literis Dominicalibus turbari, unde novum cyclum elapsis centum annis adhibere oportuit Computistas, de quo negotio in citata bulla sequentia habentur.* Postremô quondam partim ob decem dies de Mense Octobri,

bri, annô 1582. (qui correctionis annus rectè dici debet) exemtos, partim ob ternos etiam dies, quôlibet quadringentorum annorum spatiô minimè intercalandos, interrumpatur necesse est Cyclus literarum dominicalium 28. annorum ad hanc usque diem usitatus in Ecclesia Romana; Volumus in ejus locum substitui eundem Cyclum 28. annorum ab eodem Lilio tum ad dictum intercalandi Bis sexti in centesimis annis rationem, cum ad quamcunque anni solaris magnitudinem accommodatum; ex quo litera Dominicalis beneficiô Cycli solaris, æquè facilè ac prius ut in proprio Canone explicatur, reperiri potest in perpetuum.

§. XIII. *Denique cùm ab initio monitum sit, Terminos Paschales non ampliùs ostendere Lunam XIVtam, quò medelam afferrent huic malo Reformatores, novum Epactarum Cyclum excogitàrunt, de cujus fide alibi* אי״ה *agere animus est, in præsenti Pontificiam bullam audivisse sufficiat.* Quò item XIV. Paschalis rectè inveniatur, itemque dies Lunæ juxta antiquum Ecclesiæ morem ex Martyrologio singulis diebus ediscendi fideli populo verè proponantur; statuimus ut remotô aureô numero de Calendario, in ejus locum substituatur Cyclus Epactarum: qui ad certam (ut diximus) aurei numeri normam directus efficit, ut Novilunium & XIV. Paschalis vera loca semper retineant.

§. XIV. *Hactenus de occasionibus, origine & modo correctionis Gregorianæ egimus, restat, ut de publicatione ejusdem & publicationem secutis diversis & adversis mutuò judiciis itemque Kalendarii novi vitiis quædam addamus. Postquam igitur Pontifex Romanus fœtum hunc, Cardinalibus & Jesuitis obstetricum vices obeuntibus, enixus est annô 1581. sextô Kalendarum Martii Tusculi eum publicè commendavit & annô sequente 1582.* Ludovicum Madrutium *Tridentinum Episcopum Cardinalem, ad Imperatorem Rudolphum II. Comitia tunc temporis, Augustæ celebrantem, transmisit, ut eidem & toti Romano Imperio hujus Pontificii inventi receptionem persvaderet. Cæterùm cùm sub exitum Comitiorum demum de Kalendarii emendatione agi cœperit, & Augustus Saxoniæ Elector, Gloriosæ memoriæ, communicatis consiliis cum Wilhelmo Hassorum principe, Romanensium conatibus se opposuerit, Cæsar negotium hoc distulit, & veterem formam hactenus usurpatam, in Cameræ judiciis, eô annô servari mandavit.*

§. XV. *Uti autem Pontifex Romanus Protestantibus tunc persvadere non potuit, ut Kalendarium receperint, ita felicior fuit in tentandis regnis Pontificiæ religioni addictis. Testatur enim Thuanus, eô ipsô annô 1582. Regem Galliæ III. Non. Novembris edictum promulgâsse, quô post Martinalia allatô in Senatum, nemine contradicente, anni novi emendatio pro-*

mulgata est, exemptisque decem diebus sancitum, ut qui X. dies Xbris erat, vicesimus numeraretur & ita XV. Dec. Natalis Domini eô annô celebratus est. Regis æmulatione, (uti idem Historicus refert) novus Brabantiæ Dux Franciscus, ut gratiam Pontificis eâ re aucuparetur, etiam à Protestantibus in Belgio, Arausionensis interventu, obtinuit, ut ejusdem emendatio reciperetur, & exemptis pariter X. diebus, XV. Decembr. XXV. numeratus est, eôque die Natalis Domini celebratus fuit, quod in Batavis, Frisia Occidentali, ac cœteris Provinciis locum habuit. Tantùm in Sicambris & Ultrajecti adhuc Vetus forma servatur, quod ante Francisci obitum ab Ordinibus civitatis & Provinciæ promulgatio facta nondum fuisset. Similiter annô sequente 1583. à Cæsare & aliis Imperii Ordinibus Romanensium Religioni addictis, idem Kalendarium approbatum & receptum est. Conf. Limn. de J. P. t. I. l. 1. c. XIII.

§. XVI. *Judicia de hac Kalendarii emendatione diversissima & adversa prorsus circumferuntur. Pontificios quidem illam vehementer commendare omnibus notum, atque id minus mirum est, nam & informes catulos amant matres. Ab ipso Pontifice Gregorio hoc encomium accepit Kalendarium novum, quòd in eodem, ad quamcunque anni Solaris magnitudinem accommodata, omnia item quæ in Kalendario collapsa erant, constanti ratione & seculis omnibus duraturâ, restituta, sint, ut Kalendarium ipsum nulli unquam mutationi in posterum expositum esse videatur. Similiter à Clemente VII. in Bulla Tom. V. Operib. Clavii præfixa, Kalendarium perfectum & perpetuum inscribitur. A Christophoro Clavio res sapientissimè & felicissimè confecta dicitur, ut innumera alia encomia taceam. Quid multis? Miraculis Calendarium hoc divinitùs approbatum esse, scribere non verentur. Ita enim* Johannes Baptista Ricciolus *in præfat. Almag.* Testis est cruor ille nobilis, qui Neapolis quotannis coram venerando S. Januarii Martyris capite liquescens ebullit, die 19. Sept. sed illâ quæ in Kalendario Gregoriano est XIX. anticipatô per decem dies miraculô, perinde ac si sanguis in Romanæ fidei testimonium semel profusus, iterum ac sæpius pro Romanæ fidei autoritate fundatur. Sed & arbuscula quædam in Svevia, quam in honorem triplicatæ virginitatis Mariæ, ante partum, in partu, & post partum semper virginis B. Brigitta, nocte ante Christi Domini Natalitia in hortulo suarum Monialium plantavit, orandoque impetravit, ut ejusdem noctis distinctis horarum intervallis frondesceret, floreret, ac fructificaret, singulis annis prodigium illud solitâ renovare nocte Xbris inter 24. & 25. diem intercedente Kal. Greg. illô ipsô an. 1582. qui primus fuit reparationis, ac deinceps semper est obsecuta.

§. XVII.

§. XVII. *Nequaquàm verò putandum est, omnium Pontificorum eandem mentem de hoc negotio fuisse. Nam eò ipso tempore, quô de Kalendarii emendatione, consilium à Pontifice editum est, ipsi Romanenses quoque sententiis discrepare cœperunt, quarum aliquot penes* Thuanum, Histor. lib. LXXV. *leguntur:* Speronius *enim admodùm jam senex, sed acri judiciô præditus, in consultatione, Patavii instituta, tantùm stata tempora in anno constituenda censebat, & ut æquinoctia ac solstitia certa esse debebant, sic Paschatis celebrandi certum definiendum tempus: ejus autem deducendam esse perpetuò rationem à conceptu Christi, quæ solenniter in VIII. Kalend. April. incidit, ita ut die illâ Dominicâ Pascha celebraretur, qui vel sit vicesimus quintus Martii, vel vicesimum quintum proximè antecedat, vel proximè consequatur. Alii, & in iis* Matthæus Macinus *&* Josephus Moletius Messanensis, *amplius remedium adhibendum censuerunt, ut uterque annus & naturalis & civilis corrigeretur & cùm Æquinoctium vernum tempore conceptionis Christi inciderit in VIII. Kal. April. nunc verò sit inter X. & XI. Martii, XIV. dies detrahendos esse, diemque vicesimum quartum Martii, ad decimum, & vicesimum quintum ad undecimum reducendum. Rursus in modo reducendi sententiis variatum fuit; Nam quidam existimârunt, id spatiô duorum annorũ fieri debere, ut VII. Menses, qui in anno XXXI. dies habent, in iis duobus annis tantùm XXX. dierum essent. Alii eam subtractionem commodiùs fieri posse dixerunt, si in LVI. annis proximis intercalatio omitteretur.* Moletius *autem, cui præcipuè hujus disquisitionis Senatus Venetus negotium commiserat, censuit, ut vel principium Januarii inciperet à XVIII. Decembris vel XV. Februarii primus dies Martii putaretur, de cœtero in futurum peritum aliquem Astrologum constituendum esse qui Æquinoctium vernum diligentissimè observaret, ut Dominica post plenilunium quod proximè sequeretur, Pascha celebraretur, ac si Dominica caderet in Plenilunium, caveretur, ne Judæorum exemplò Pascha in Pleniluniò celebrantium, tanti mysterii solemnia peragerentur.* Junctinus *à Pontifice consultus XI. Dies semel anno eximendos censebat ac deinde singulis CXXX. annis diem unum itidem eximendum.* Albertus *item* Leoninus *Ultrajectensis, editô libellô XI. dierum abjectionem probavit, sed post CL. annos exactos, diem unum eximendum contendit. Alii aliter respondebant; E quibus omnibus satis apparet, emendationem, quam tunc meditabantur Pontifices, omnibus non placuisse, ut oporteat Gregorium insignem mendacibaunum fuisse, dum in Bulla verè bulla asseruit, ad novam hanc restituendi Kalendarii rationem à se ad Christianos Principes, celebrioresque universitates missam:* omnes concordes respondisse, & se omnium consensione adductum, *idem Kalendarium promulgâsse. Dicam ampliùs: Posteaquàm*

à Pontifice Kalendarium Novum confirmatũ fuit, additis in Bulla verbis sequentibus: Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam nostrorum præceptorum, mandatorum, statutorum, voluntatis, probationis, sublationis, abolitionis prohibitionis, hortationis & rogationis infringere, vel ei ausu temerariô contrariari: Siquis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum: *Postquàm, ajo, à Pontifice Kalendarii novi receptio omnibus sub anathematis pœna demandata fuit, inventi nihilominus sunt, inter ipsos Pontificios quoque, qui Correctores Romanenses gravissimorum errorum, in emendatione hac commissorũ, audacter postulàrunt, ut illud ex iis, quæ à* Johanne Latos, *Astronomiæ Professore Cracoviensi,* Benedicto *& aliis disputata sunt, satis apparet. Imò annô 1600.* Franciscus Vieta Gallus *Relationem Kalendarii verè Gregoriani ad Ecclesiasticos Doctores conscripsit & Pontifici Maximo Clem. VIII. exhibuit, edidit item Canones in Kalendarium Gregorianum & similes tractatus, in quibus omnibus hoc unum agit, ut demonstret, Clavium & asseclas ejusdem Kalendarium malè correxisse, & ne intellexisse quidem Aloysi Lilii anni reformandi rationem. Quô studiô & labore Vieta nihil aliud assecutus est, quàm quod Clemens VIII. eum summæ impudentiæ accusarit & Kalendarium, quod proposuerat, tanquàm plenum erroribus, & Gregoriano planè contrarium atrô carbone notaverit, & prohibuerit insimul, ne de cætero contra dictum Kalendarium aliquid objiciatur aut confingatur. Quæ omnia in Bulla annô Christi M. DC. III. d. XVII. Martii Romæ publicè affixa, legi possunt.*

§. XVIII. *Quare cùm nec omnibus Pontificiæ religioni addictis Kalendarii emendatio Lilio-Claviana placuerit, quos vel sola Pontificis autoritas ad cæcam quandam obedientiam, qualem Pontifex à suis exigere solet, ne hiscerent quidpiam, obligare debuisset, mirum non est, Sacris Romanensium non addictos liberiùs locutos, & monstrosum Papæ fœtum abominatos esse. Atque ut de Exoticis Christiani orbis incolis primùm dicamus, non obtinuit in Græcia Pontifex, quod intendisse videtur, retenta enim ibidem est antiqua anni forma, neglectâ Gregorianâ emendatione. Placet de hac re audire* Christophorum Angelum, *Græcum, Peloponnesô oriundum, qui hôc seculô in Anglia Exul mortem obiit; Ita autem ille in Tract. de Stat. & Rit. Eccles. Græcæ, c. XLII.* Paschatos Festum Græci juxta Constitutionem antiquam plurimis de causis celebrant. Prima causa est, ne festum hoc unô eôdemque cum Judæis tempore celebrent, néve priùs quàm Judæi, Paschatis festivitatem agitent: quemadmodùm quidem recens definitum Paschatis festum aliquando Festum Judæorum præcedit, aliquando in ipsum eorum Pascha incidit. Secunda ratio est, quia sanctum

ctum & Oecumenicum Concilium Nicænum primum ait: *Si quis Paschatos Festum vel antequàm Judæi, vel quando Judæi id observant, celebrat, is ab Ecclesiæ Consortio removendus est.* Tertia, quia ingens prodigium prope fluvium Nilum & Cayrum contingit, ubi terra corpora mortua protrudit. Incipit verò terra illa cadavera projicere die quintâ, quæ magna vocari solet. h. e. in qua Christus cœnam mysticam instituit, & cadavera illa singulis diebus quidem ejicit, usque ad ipsum diem assumptionis, h. e. usque ad diem, quâ Christus in cœlos ascendit, vel usque ad quadragesimum diem post Pascha, quô elapsô terra quoque cadavera protrudere desinit. Miraculi verò hujus conscientiam debemus commemorationi Turcorum & Græcorum, qui loca illa frequentant, nec non adoratoribus; qui miraculi hujus spectandi gratiâ ipsis Hierosolymis ad hæc loca sese conferunt. Observatum autem est, miraculosum hunc actum semper eô tempore contingere, quô Pascha secundùm antiquam, minimè autem, quô secundùm noviter introductam consvetudinem celebratur. Decrêrant quidem Græci aliquando, ante viginti puta annos, Pascha celebrare tempore recens approbatô, verùm tùm nulla corpora mortua terram protrudere animadvertebant. Adhæc, nec sacra illa lux, quæ tempore Paschatos à veteribus constitutô, circa sepulchrum Christi sese conspiciendam præbere assolet, tum lucere voluit. Græci itaque antiquum Paschatos tempus præstolabantur, quô adventante & lux sacra fulsit, & terra, solitô annuatim more, corpora produxit. His visis Græci Pascha suum illô ipsô tempore observârunt, dicentes, En videte! ipse Deus, intentô quasi digitô verum Pascha nobis designat. Nequaquàm igitur, quod humana dictitet Sapientia, magnoperè curabimus.

§. XIX. *Enimverò plures & graviores causas Protestantes habuerunt, ob quas Kalendario novo assvescere noluerunt. Ut de rationibus, quæ à Theologis quibusdam urgebantur, taceam, e. g. quòd cum libertate Christiana & Apostolica doctrina pugnet, judicari nos à Pontificiis in diebus festis, quemadmodum è Col. II. 16. patet. Item quod Anti-Christi character sit, hujusmodi immutationem moliri, ita enim prædixit S. Daniel. c. VII. 25.* Verba adversus excelsum loquetur, ac Sanctos altissimi conteret: adeò ut cogitet, mutaturum tempora & Jus &c. *Item, quod plerisque vaticiniis impletis instare videatur extremi judicii dies, quamobrem nunc demum Kalendarium corrigere velle, præposterum sit consilium. Sed de his & multis aliis argumentis, quæ à Theologis adducebantur, non dicam, acturus unicè de rationibus nonnullis, quibus Politici & Astronomi receptionem Kalendarii novi dissvaserunt, ita tamen ut non omnes adducam, sed brevitatis studiô ex innumeris paucissimas tantùm.*

§. XX.

§. XX. *Primò itaque non immeritò Reges & Principes offendebat, Pontificem hanc potestatem sibi sumere, incolis alieni territorii, & in quos nullum omninò jus habebat, mandandi, & leges præscribendi, atque ita Majestatum officia invadendi, imò easdem contumeliosè tractandi: ita enim verba habent Bullæ Pontificiæ:* Tollimus autem & abolemus omninò Vetus Calendarium, volumusque ut omnes Patriarchæ, Primates, Archi-Episcopi, Abbates & cœteri Ecclesiarum Præsides, novum Calendarium pro divinis officiis recitandis & festis celebrandis in suas quisque Ecclesias, Monasteria, conventus, ordines, militias & diœceses introducant, & eô solô utantur tàm ipsi quàm cæteri omnes Presbyteri & Clerici Seculares, & Regulares utriusque sexus, nec non milites & omnes Christi fideles, &c. *Mandat item longinquas regiones incolentibus, ut cùm primùm literas Pontificis acceperint, mutationem Kalendarii ad præscriptum modum instituant. Credo, quòd per regiones longinquas Indias quoque intelligat, quas cùm* Alexander *VI. bipedum nequissimus, inter Lusitanum & Castellensem Regem, divisisset, re intellectâ, mirabatur* Atapalipa, *quis esset ille vesanus Pontifex in Europa, qui ridiculò ausu daret aliis, quæ sua nunquam fuissent. Tandem concludit:* Pro data autem nobis à Domino auctoritate hortamur & rogamus charissimum in Christo filium nostrum Rudolphum, Romanorum Regem Illustrem, in Imperatorem electum, cœteros Reges, Principes, ac Respublicas, IISDEMQUE MANDAMUS &c. *Satis pro Imperio & ut Monarcha totius orbis loquitur Pontifex, cui ob tyrannidem hanc obviam eundum esse, non immeritò censebat* Illustrissimus Hessorum Princeps Wilhelmus, *is enim summæ non solùm ob prudentiam & animi æquitatem inter Protestantes auctoritatis, sed ob raram in tantæ dignitatis Viro harum rerum peritiam à* Serenissimo Saxoniæ Electore Augusto, Glor. Mem. *consultus, respondisse dicitur: In hoc negotio Cæsaris & Sacri Imperii auctoritatem & existimationem verti, quam cùm indies Pontifex dolis ac machinis convellere nitatur, non committendum esse, ut ipsi rem ad ejus dignitatem atque adeò Majestatem tantoperè pertinentem neglexisse videantur. Vide Thuan. Lib. LXXVI.*

§. XXI. *Atque in hoc negotio nihil omninò magis miror, quàm Pontificios Scriptores quosdam, & inter hos* Paulum Guldinum *præcipuè, ad hunc temeritatis gradum processisse, ut ad omnium gentium & seculorum consvetudines provocare & exinde concludere audeant ad Pontificem Romanum spectâsse Kalendarii ordinationem, ideò, quòd gentes ratione naturali, Christiani verò etiam ab ipsis Apostolis, primisque primitivæ Ecclesiæ Patribus edocti, curam hanc Ecclesiastico Magistratui unicè demandârint, quod certè mendacium est apertissimum: Quæso enim, quis primus autor fuit*

fuit Kalendarii Juliani? Certè Julius Cæsar, cujus etiam nomen refert, & de quo Suetonius, *c. XL. testantur:* Conversus hinc ad ordinandum Reipublicæ statum, fastos correxit, jam pridem vitiô Pontificum per intercalandi licentiam adeò turbatos, ut neque messium feriæ æstati, neque vindemiarum autumno competerent. Annumque ad cursum solis accomodavit, ut trecentorum sexaginta quinque dierum esset, & intercalariô mense sublatô, unus dies quartô quôque annô intercalaretur, &c. *Non me fugit, quòd excipiant Romanenses, Julium Cæsarem Kalendarium immutâsse, non Imperatoriâ, sed Pontificiâ autoritate, & negari minimè potest, Cæsarem hâc dignitate polluisse; ita enim idem Suetonius, c. XIII.* Depositâ Provinciæ spe, Pontificatum maximum petiit non sine profusissimâ largitione. In qua reputans magnitudinem æris alieni, cùm mane ad Comitia descenderet, prædixisse matri osculanti fertur, domum se nisi Pontificem non reversurum. Atque ita potentissimos duos competitores, multumque & ætate & dignitate antecedentes, superavit, ut plura ipse in eorum tribubus suffragia, quàm uterque in omnibus tulerit. *Cæterùm an Imperatoriâ an Pontificiâ autoritate Cæsar fastos correxerit ex iis verbis innotescit:* CONVERSUS AD REIP. STATUM; FASTOS CORREXIT. *Itaque ut Reipublicæ præerat correctionem Kalendarii adornavit Cæsar, non ut sacra gentilia curabat. Accedit ad hæc, quòd intercalatio quidem annua Pontificium munus fuerit, Kalendarii autem omnimodam immutationem ad eosdem spectâsse, unde Pontificii probabunt? Sed nec solus Cæsar Kalendarii curam ad se, ut Majestate præditum, spectare, factô hôc demonstravit, ipse enim urbis fundator Romulus decimestrem annum, regiâ autoritate, primis urbis incolis proposuit. Numa Pompilius duos menses addidit, ad cursum Lunæ in duodecim menses describens annum, uti* Livius *loquitur. At hos omnes diu ante Pontificum tempora vixisse in aprico est, cùm Pontificum vox eô demum tempore apud Romanos innotuerit, quô Ancus Martius IV. Romanorum Rex pontem sublicium cum urbe jungentem è solis lignis sine ære & ferro construxit, quem Romani Sacrum existimârunt; ejusdemque curam quibusdam principibus viris commendârunt, qui ob id Pontifices appellati sunt, uti* Dionysius Halicarnassæus, *Antiquit. Rom. lib. III. hoc recenset. Similiter de Augusto constat, correxisse eum vitia, ab intercalatoribus in anno Juliano commissa. Cùm enim quartô quòvis annô completô neglectus 6. horarum annuus unum diem conficiat, erroneè prorsus post excessum Julii Cæsaris quartô quôvis annô currente intercalatum est. Augustus itaque Cæsareâ autoritate statuit, duodecim annos, qui sextum ante æram vulgarem proximè sequerentur, absque intercalatione transmittendos esse, ut tres dies,*

 qui

qui è præcipitata intercalatione inserti erant, eximerentur. Sextilem etiam mensem Augustum ex Senatus consulto nominavit, quæ omnia, Dio Cassius, Svetonius, Macrobius, *& alii prolixiùs recensent. Quamobrem pudeat Jesuitas evidentissimæ ἀνιστωρησίας, quam Hyperaspistes Clavii Guldinus commisit, dum scribere non est veritus:* Gentes ratione naturali edocti curam hanc Ecclesiastico Magistratui unicè demandârunt.

§. XXII. *Aurem mihi vellicare videtur* Guldinus *& urgere exceptionem aliam:* In forma Calendarii *(verba sunt Pauli Guldin.)* cùm nos Christiani nequaquam gentes, tanquàm perfectum aliquod exemplar, imitandas nobis proponamus, eidem consvetudini diutiùs inhærendum non est, sed quod magis ad rem nostram facit, mos Christianorum potior expendendus. *Condonemus ergò priorem errorem Antagonistæ, cùm petiisse veniam videatur, & videamus an denuò ad fabulas, quas mente concepit, provocet, an historias scribat. Parum equidem immorabor controversiæ isti, quæ de origine feriationis diei Dominicæ inter partes agitatur, ad quas syrtes Jesuita nos primùm abducere conatur, sive enim ab Apostolicis ipsis, sive à viris Apostolicis, sive ab aliis festum hebdomadicum è feria septima in feriam primam translatum sit, parum id Pontificios juvabit, cùm inter eosdem atque nos de eo controversia non sit, cui festorum indictio competat, sub Magistratu Ethnico & à Christianorum Sacris alienissima. Neque desunt, qui ob mandatum quoddam Christi ipsius feriæ septimæ celebritatem abrogatam & primæ substitutam esse putant, quod quamvis expressè nullibi legatur, ex eo tamen illud colligunt, quod praxi Apostolicâ beneficiis Christi confirmatâ, dies Dominica feriata fuerit, Joh. XX. 19. 26. Act. XX. 7. Apoc. I. 10. 1. Cor. XI. 20. unde Sancti Martyres sanguine suô diem hunc obsignârunt: Quæsiti enim Martyres,* Servâsti Dominicum? *Responderunt,* Christianus sum, non possum intermittere. *Hoc unum certum est, solius Pontificis Romani autoritate, insignem hanc festi hebdomadici mutationem factam non esse, cùm ejusdem in Historia Sacra observemus vestigia priusquàm Petrus Romam venit, si modò unquàm Romæ fuit.*

§. XXIII. *Ut impertinenter ad diei Dominicæ, institutionem in hac causa Guldinus provocavit, ita æquè infeliciter ex antiqua historia probare nititur Kalendarii reformationem ad Romanum Pontificem spectâsse, idque ideò, quia Pontifices Romani* Pius, Anicetus, Soter, Eleuterus & Victor, *de tempore quô Pascha celebrandum sit, præceperint, ac disposuerint. Primò enim horum Episcoporum temporibus, illi qui Majestatem gerebant à Christianismo alieni erant, unde subditos fideles infidelis Magistratus, de iis, quæ ad Religionem spectabant, prospicere oportebat. Secundo non ob Pontificis Romani autoritatem fideles ejus temporis, qui Romæ erant, Pascha*

die

die Dominicô celebrârunt; sed ob autoritatem Petri & Pauli, quam prætendebant, Tertiò, de Pontificibus, quos hic allegat Jesuita, uniformiter statuendum non est; quamvis enim omnes, non solùm Romani, sed etiam reliqui Occidentis Episcopi Pascha die Dominicô celebrandum esse statuerint, nemo tamen ante Victorem sub anathematis pæna illud promulgavit, quod disertè Irenæus *docet; in Epistola ad Victorem data, quam Eusebius, lib. V. Histor. Eccles. cap. XXIV. recenset*, Presbyteri ante Soterem, *Irenæi verba sunt*, qui Ecclesiæ, cui tu jam præes præficiebantur, Anicetum dico, Pium, Hyginum, Telesphorum, Sixtum, licet neque ipsi hoc festum eò die, quô Episcopi Asiæ observarent, neque aliis post se ita observare permitterent, nihilominus tamen cum Episcopis illarum Ecclesiarum, in quibus ita observabatur, ad se accedentibus, pacem inter se & concordiam perpetuò retinuerunt, ac nunquàm propter varium illius festi observandi modum, fuére ulli aliquando ab Ecclesia ejecti: sed Presbyteri illi, qui anteiverunt ætate, tametsi minimè illud ita observabant: his tamen Episcopis, qui in aliis Ecclesiis idem sic observabant, Eucharistiam miserunt, &c. *Pudeat ergò Pontificios ad Victorem, cujus tyrannis notoria fuit, provocâsse, unde iterum* Eusebius *recensioni fulminis Pontificii subjungit:* Ἀλλ᾽ οὐ πᾶσί γε τοῖς Ἐπισκόποις ταῦτ᾽ ἠρέσκετ. Ἀντιπαρακελεύονται δῆτα αὐτῷ τὰ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς πρὸς τοὺς πλησίον ἑνώσεως καὶ ἀγάπης φρονεῖν. Φέρονται δὲ καὶ αἱ τούτων φωναὶ, πληκτικώτερον καθαπτομένων Βίκτορος. Verùm ista cæteris omnibus parum placebant Episcopis. Illum igitur contra magnoperè adhortabantur, ut pacis, concordiæ & charitatis erga proximos diligentem curam haberet. Quorum verba, ut pote Victorem acriùs & acerbiùs coarguentium scriptis prodita adhuc extant &c.

§. XXIV. *Summa verò Jesuitarum impudentia est, ex iis, quæ in Concilio Nicæno de Paschate sancita sunt, eam probare sententiam, quâ statuitur, Pontifici Romano competere jus illud mandandi Imperatori & Regibus & Principibus, ut Kalendarium novum recipiant. Annon enim omnia, quæ in Concilio Nicæno decreta esse legimus, Imperatoriâ autoritate gesta sunt? Certè Constantinus Magnus, gloriosæ memoriæ, non Sylvester, vel ullus alius Pontificum Romanorum Patres ad Concilium vocavit, quod adeò clarum est, ut* Bellarminus *illud diffiteri non audeat, cujus lib. I. de Conciliis, c. XIII. videri potest. Ab eodem Augustissimo Imperatore, non à Pontifice Romano, literæ decretales ad Ecclesias datæ sunt, & inter has prolixa satis, in qua de Paschate fertur judicium, quam* Eusebius *de vita Constant. lib. III. c. XVI. & XVII.* Nicephorus, *lib. VIII. c. XIX. & alii recensent. Uti autem quid postremis seculis, quando Pontificiorum impietas ad* ἀκμὴν *quasi pervenerat, factum sit, parum curamus, ita Guldinum non decebat in Historia illa, quâ emendationis temporum recensit Autores, omittere* Carolum Magnum, *à quo devicti Germani, illud, quô hucusque usi sunt, Kalendarium acceperunt, itemque mensium juxta patriam linguam nomina, cùm ante id tempus apud Francos partim Latinis, partim barbaris nominibus appellarentur, uti* Eginhardus *sive* Einhardus, Caroli M. Imperat. Notarius & tandem Gener *de Vita & Gestis Caroli M. refert.*

§. XXV. *Ostendimus hucusque vanam esse Pontificiorum jactantiam, quâ asserunt, Kalendarii correctionem munus Pontificis Romani omnibus seculis fuisse, recensendæ quidem & vindicandæ essent causæ reliquæ, ob quas Reges, Electores & Principes quidam Computum Gregorianum recipere noluerunt; attamen cùm pagellæ hæ jam anteà excreverint satis unicum hoc addo, Romanenses, dum Kalendarii sui receptionem in regionibus Protestantium urserunt, frontem omninò perfricâsse; Ipsi enim Pontifex*

Gregorius in Bulla ſua ſcripſit: Rem, quæ omnium communis eſt, communi etiam omnium conſiliô perficiendam fuiſſe. *Quod ſi ergo Calendarium Noѵum Proteſtantibus quoque commune eſſe debuit, quare conſilia eorundem non poſtulaѵit? & quanta quæſo hæc ſunt mendacia:* Gregorius ſecutus eſt in hoc negotio correctionis totius orbis Chriſtiani conſenſum, *quæ ѵerba in fine Compendii noѵæ rationis reſtituendi Kalendarium leguntur:* Illud unum dico, nullum fuiſſe Chriſtiani Orbis regnum, nullam Provinciam, nullam urbem, nullam Academiam, nullam paulo nobiliorem, quæ tantam rem ſapientiſſimè ac feliciſſimè perfectam eſſe non faterentur, & quæ divinitùs propemodùm excogitatam corrigendi Calendarii rationem omni contentione amplectendam non cenſeret, quibus verbis Clavius in Præfatione Tom. V. utitur. *Certè qui tam craſſa in ѵulgus ſpargunt mendacia, eorum dicta reliqua non immeritò abſona fidei cenſentur.*

§. XXVI. *Tandem ut demonſtremus prolixè, adѵerſus motus aſtrorum leges multifariàm erràſſe correctores, opus non eſt, Fatetur hoc* Clemens VIII. *quando in Bulla Tom. V. Oper. Claѵii præfixa ſequentia ſcribit:* Nec mirandum eſt, quòd Cyclus noſtrarum Epactarum in dies Calendarii diſtributus interdum in Noviluniis, ac Lunis XIV. Paſchalibus NON OMNINO CUM MOTIBUS COELORUM CONSENTIAT, cùm hoc in omni Cyclo neceſſariò eveniat, ſatiſque ſit, quòd ERROR HIC, qui vitari nequit, multò rarior deprehendatur in novo hoc Calendario, quàm in ullo alio. *Mirandum omninò eſt, homines ſanos ita ineptire potuiſſe, ut Calendarium, quod cum motibus cœlorum non conſentit, in quo error deprehenditur, perfectum, perpetuumque jure optimò dictum inſcribere auſi ſint. Mirandum eſt, eos; qui ſe Mathematicos jactitant, à Pontifice ѵiri harum rerum peritiſſimi ѵocantur, quos à ſumma diligentia & ſedulitate commendat Clemens, motus aſtrorum leges ignoràſſe, & cyclos adhibuiſſe, quos ſciebant ѵitioſos eſſe. Quæſo quot Plenilunia Paſchalia è tabulis cœleſtium motuum ſine uſu fallacium cyclorum Paraſiti iſti, per decem integros annos, quibus eoſdem Romæ aluit Gregorius, computare potuiſſent, ſi mediocrem ſaltem diligentiam adhibere ѵoluiſſent, ita eѵitâſſent errores, de quibus Pontifex inſulsè ſcribit, quòd ѵitari non potuerint. Clariùs adhuc* Jeſuita Clavius, *quod dixi anteà fatetur, quando ad Mæſtlinum ſcribit:* Si Calendarium Gregorianum denuò oppugnare vis, atque evertere, demonſtrandũ tibi erit, in eo alios ERRORES PRÆTER QUATUOR reperiri. *Quid eſt confitentes habere reos, ſi hoc non eſt? Quid dicam de ingenti ſcandalo, quod ſuis hominibus Pontificii dederunt, quando annô 1609. itemque annô 1622. Paſcha unà cum Judæis & ſecundùm ritum ѵeterum Quartadecimanorum, quem Patres Concilii Nicæni ѵehementer deteſtati ſunt, celebrârunt; Non equidem me fugit.* Paulum Guldin. *in Refutatione Elenchi Calendar. Gregor. lib. III. c. VI. calumniam hanc ѵocare, quòd Calendarium Gregorianum Paſcha cum Judæis præſcribat. Sed clara res eſt, breѵitatis causâ argumentor. Quicunque Paſchâ ipſò die Plenilunii, quod æquinoctium ѵernum proximè ſequitur, celebrârunt, illi contra ſententiam Veterum & imprimis Concilii Nicæni, Paſcha cum Judæis & Quartadecimanis celebrârunt. Major hæc patet ex innumeris ѵeterum teſtimoniis, quæ in Diatribe Paſchali Petri Crügeri copioſè adducuntur. Atqui Pontificii ad præſcriptum Calendarii Gregoriani an. 1609. & an. 1622. Paſcha ipſò die Plenilunii, quod Æquinoctium ѵernum proximè ſecutum eſt, Paſcha celebrârunt. (Minorem hanc calculus comprobat) Ergò Pontificii ad præſcriptum Calendarii Gregoriani a. 1609. & 1622. Paſcha unà cum Judæis & Quartadecimanis contra ſententiam ѵeterum & imprimis Concilii Nicæni, celebrârunt.* ὅπερ ἔδει δεῖξαι. *Nequaquàm igitur calumnioſè, ſed ѵerè* Calviſius *ſcripſerat:* Pontifex ipſe Romæ obſtupuit, quando vidit Judæos Chriſti interfectores interfectores in Paſchate agendo ſuos eſſe collegas. *Ceterùm errores adѵerſus Aſtronomiam à Correctoribus commiſſos prolixiùs examinandi alia forſitan dabitur occaſio. In præſenti finimus & dicimus* Soli Deo Gloria.

